

Baxodirova Mamuraxon Abduvaxob qizi

Andijon viloyati Yuridik texnikumi

Sud-huquqiy faoliyati yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: *Mulk dahlsizligi – bu shaxsning o'z mulkiga egalik qilish, undan foydalanish va uni tasarruf etish huquqining davlat va boshqa subyektlar tomonidan himoya qilinishini anglatuvchi fundamental konstitutsiyaviy prinsip. Bu prinsip shaxsiy, oilaviy va jamoat farovonligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi, iqtisodiy barqarorlik va fuqarolik jamiyati rivojiga zamin yaratadi. Mulk dahlsizligi mulkdorning rozilgisiz mulkdan mahrum qilish yoki uni cheklashning oldini oladi, faqatgina qonunda belgilangan hollarda va tegishli kompensatsiya asosida bunday harakatlarga yo'l qo'yiladi. Ushbu kontseptsiya o'z ichiga mulkning himoyalanganligi, unga tajovuz qilinmasligi, mulk huquqining cheklanishiga yo'l qo'yilmasligi kabi jihatlarni qamrab oladi. Mulk dahlsizligi huquqiy davlatning asosiy ustunlaridan biri bo'lib, investitsiya muhitini yaxshilash va tadbirkorlikni rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi.*

Kalit so'zlar: *mulk dahlsizligi, mulk huquqi, konstitutsiyaviy prinsip, himoya, egalik, foydalanish, tasarruf etish, kompensatsiya, huquqiy davlat, investitsiyalar, tadbirkorlik, shaxsiy mulk, davlat himoyasi, mulkdor.*

Mulk dahlsizligi tushunchasi huquqiy davlat va bozor iqtisodiyotining asosiy ustunlaridan biri hisoblanadi. Bu prinsip, shaxsning o'z mulkiga nisbatan mutlaq va daxlsiz egalik qilish, undan foydalanish va uni tasarruf etish huquqini anglatadi. Tarixan, mulk huquqi insoniyat sivilizatsiyasi rivojida markaziy o'rin tutgan bo'lib, shaxsiy erkinlik va iqtisodiy faoliyatning kafolati sifatida qaralgan.

Mulk dahlsizligi nafaqat individual mulkdorning manfaatlarini himoya qiladi, balki jamiyatning umumiy farovonligi va barqarorligi uchun ham muhim ahamiyatga ega. U investitsiya muhitini yaxshilaydi, tadbirkorlikni rag'batlantiradi va iqtisodiy o'sishga zamin yaratadi. Agar mulk himoyalangan bo'lsa, odamlar pul tikishga, yangi g'oyalarni amalga oshirishga va ishlab chiqarishni kengaytirishga jur'at etmaydilar, chunki ularning mehnati va sarmoyasi istalgan vaqtda tortib olinishi mumkin bo'lgan xavf ostida qoladi.

Bu prinsipning muhim jihati shundaki, u mulkdorning rozilgisiz mulkdan mahrum qilish yoki uning huquqlarini cheklashga yo'l qo'ymaydi. Faqatgina qonunda aniq belgilangan holatlarda va tegishli kompensatsiya asosida davlatning mulk huquqiga aralashishi mumkin. Bu esa davlatning o'zboshimchalik bilan harakat qilishining oldini oladi va shaxsning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlaydi.

Huquqiy Davlat va Bozor Iqtisodiyotining Asosi

Mulk dahlsizligi – bu har bir shaxsning o'z mulkiga egalik qilish, undan foydalanish va uni tasarruf etish huquqining davlat va boshqa subyektlar tomonidan kafolatlanishi hamda himoya qilinishini anglatuvchi fundamental huquqiy prinsipdir. Bu tushuncha nafaqat

konstitutsiyaviy me'yor, balki iqtisodiy barqarorlik, ijtimoiy adolat va fuqarolik jamiyati rivojining asosiy ustunlaridan biridir.

Mulk Dahlsizligining Asosiy Mohiyati

Mulk dahlsizligi tushunchasining negizida quyidagi asosiy tamoyillar yotadi:

-Egalik qilish huquqi: Har bir shaxs, jismoniy yoki yuridik shaxs bo'lishidan qat'i nazar, qonuniy yo'l bilan qo'lga kiritilgan mulkka egalik qilishga haqli. Bu huquq mulkning turi (ko'chmas mulk, qimmatli qog'ozlar, intellektual mulk va boshqalar) bo'yicha farqlanmaydi.

-Foydalanish huquqi: Mulkdor o'z mulkidan qonun doirasida, boshqalarning huquqlarini buzmaganda erkin foydalanish huquqiga ega. Bu uning mulkdan daromad olish, undan o'z ehtiyojlari uchun foydalanish yoki uni boshqalarga ijaraga berish imkoniyatini anglatadi.

-Tasarruf etish huquqi: Mulkdor o'z mulkini sotish, hadya qilish, vasiyat qoldirish, garovga qo'yish yoki boshqa har qanday qonuniy usulda o'zga shaxsga o'tkazish huquqiga ega. Bu uning mulkni o'z xohishiga ko'ra boshqarishi mumkinligini bildiradi.

-Davlat himoyasi: Eng muhimi, mulk dahlsizligi davlat tomonidan kafolatlanadi. Bu degani, hech kim mulkdorning roziligisiz uning mulkidan mahrum qila olmaydi yoki uning mulk huquqlarini cheklay olmaydi. Faqatgina qonunda aniq belgilangan hollarda (masalan, jamoat ehtiyojlari uchun) va faqatgina mulk qiymatiga mos ravishda oldindan to'liq kompensatsiya berilgan holda mulk majburiy ravishda olib qo'yilishi mumkin.

Mulk Dahlsizligining Ahamiyati

Mulk dahlsizligi prinsipining jamiyat va iqtisodiyot uchun bir qator muhim ahamiyatlari mavjud:

-Iqtisodiy rivojlanishga turtki: Mulkning himoyalanganligi investitsiyalarni jalb qilish va tadbirkorlikni rivojlantirish uchun asosiy shartdir. Tadbirkorlar va investorlar o'z sarmoyalarining xavfsizligiga ishonch hosil qilganlarida, ular biznesni kengaytirishga, yangi ish o'rinlari yaratishga va innovatsiyalarni joriy etishga rag'bat topadilar.

-Shaxsiy farovonlik va erkinlik: Bu prinsip shaxsning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlaydi va uning hayotiy faoliyatida katta erkinlik beradi. O'z mulkiga ega bo'lish shaxsning o'z kelajagini qurishiga va moddiy barqarorligini ta'minlashiga yordam beradi.

-Huquqiy davlatning kafolati: Mulk dahlsizligi - huquqiy davlatning asosiy belgilaridan biridir. Unda qonun ustuvorligi va davlatning o'zboshimchalik bilan aralashuvining oldini olish tamoyili aks etadi. Bu davlat va fuqaro o'rtasidagi o'zaro ishonchning muhim elementidir.

-Ijtimoiy barqarorlik: Mulk huquqlarining hurmat qilinishi jamiyatda tartib va barqarorlikni saqlashga yordam beradi. Mulk nizolarining oldini olish va ularni qonuniy yo'l bilan hal qilish mexanizmlari ijtimoiy taranglikni kamaytiradi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ham mulk dahlsizligi prinsipi aniq belgilab qo'yilgan bo'lib, u mamlakatda bozor iqtisodiyotini rivojlantirish va fuqarolik jamiyatini qurishning asosiy kafolatlaridan biridir. Mulk dahlsizligini ta'minlash nafaqat qonuniy burch, balki ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyot uchun zarur shartdir. Bu prinsip har bir shaxsning o'z

mehnati va sa’y-harakatlari natijasida erishgan yutuqlarining himoyalanganligini ta’minlaydi, shu bilan birga, butun jamiyat farovonligining mustahkam poydevorini yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, mulk dahlsizligi nafaqat qonuniy kafolat, balki ijtimoiy adolat va taraqqiyotning ham asosiy shartidir. U har bir shaxsning o‘z mehnati samaralaridan erkin foydalanishini ta’minlaydi va jamiyatda ishonch muhitini shakllantirishga yordam beradi. Mulq dahlsizligi nafaqat qonuniy me’yor, balki jamiyatning iqtisodiy, ijtimoiy va huquqiy jihatdan sog‘lom rivojlanishining hal qiluvchi omilidir. Uni ta’minlash davlatning asosiy burchi bo‘lib, barqaror va gullab-yashnayotgan jamiyatni qurish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi fuqarolik huquqining umumiy va maxsus qismlari: A.A. Abdullayev, M.X. Rustamboyev, T.Z. Zokirov.
2. Konstitutsiyaviy huquq normalari, inson huquqlari va erkinliklarining kafolatlariga bag‘ishlangan monografiyalar: A.H. Saidov, A.A. Azizxo‘jayev
3. Lex.uz: O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.
4. Oliy sud sayti: Sud amaliyoti, mulk nizolariga oid qarorlar.
5. Yuridik va iqtisodiy mavzularga oid ilmiy-ta’lim portallari va onlayn kutubxonalar: "Ziyonet"